

Collectieplan Museum Collectie Brands 2018-2021

Auteur: Hilde van den Berg

Versie 1.0, 14 december 2018

Inhoudsopgave

Inleiding.....	3
Collectiebeschrijving.....	4
Geschiedenis.....	4
Collectieomvang.....	5
Cultuurhistorische waarde.....	5
Kerncollectie.....	6
Collectievorming	7
Verzamelen.....	7
Aannamebeleid.....	7
Afstotingsbeleid.....	7
Behoud en beheer	7
Conservering.....	7
Veiligheidszorg.....	8
Collectieregistratie en -documentatie.....	8
Registratie.....	8
Standplaats.....	9
Documentatie.....	9
Gebruik van de collectie en educatie.....	10
Bruikleen.....	10
Samenvatting en actiepunten.....	10

Inleiding

De behoefte aan een nieuw collectieplan ontstond uit de opname van het Museum Collectie Brands in de Cultuurnota van de Gemeente Emmen, waardoor er gedurende vier jaar structureel subsidie verleend wordt ten behoeve van de professionalisering van het museum.

De missie van het museum is "We brengen verhalen over Drenthe en emoties bij erfgoed". Het uitgangspunt hiervoor is Jans Brands' verzameling van zowel alledaagse als excentrieke voorwerpen en geschriften, die de mogelijkheid biedt voor een onschatbaar aantal kleinere verhaallijnen. Naast het tentoonstellen van de collectie verricht het museum onderzoek, biedt het educatieve programma's aan, organiseert het lezingen en activiteiten en neemt het deel aan (internationale) samenwerkingen met andere musea en instanties.

Het museum onderscheidt zich van andere musea in Drenthe zowel omdat het een privécollectie van enorm formaat betreft die meerdere sterke thema's bevat, als vanwege de nadrukkelijk verbondenheid aan Jans Brands en zijn woning; daarmee heeft het ook een natuurlijke plaats in het Drents cultuurhistorisch landschap. De sterke plaatsgebondenheid heeft het museum gemeen met andere regionale musea zoals Herinneringscentrum Kamp Westerbork, Stedelijk Museum Coevorden, en het Hunebedcentrum, maar de aard van de collectie is in de regio uniek. Door de combinatie van haar aard en plaatsgebondenheid heeft de collectie een hoge cultuurhistorische waarde en is ze van bovenregionaal belang.

Als instelling is het museum op dit moment semiprofessioneel, dat wil zeggen dat het vooral afhankelijk is van vrijwilligers en dat er slechts twee parttime betaalde krachten zijn: een pr- en communicatie medewerker en een conservator. Voor het budget is het museum afhankelijk van subsidies en kan het nog niet op eigen voeten staan. De bezoekersaantallen zijn lager dan gewenst, met een dieptepunt van ca. 2.600 bezoekers in 2017. Tot nu toe heeft het museum in 2018 echter al een significante stijging in de bezoekersaantallen gezien en wordt er verwacht dat er ten opzichte van 2017

anderhalf tot twee keer zo veel bezoekers komen. Een verklaring voor het relatief lage bezoekersaantal is onder andere de bereikbaarheid: het museum ligt redelijk afgelegen, in een dorp. Het is met het openbaar vervoer wel bereikbaar vanaf Emmen, maar dit betekent dat potentiële bezoekers bewust de afweging moeten maken om het museum te bezoeken en dat er weinig kans is op bezoekers die 'toevallig' voorbij het museum komen en dan naar binnen gaan.

Collectiebeschrijving

Geschiedenis

In een tijdsbestek van ruim zestig jaar heeft verzamelaar Jans Brands in Nieuw-Dordrecht een unieke verzameling opgebouwd. Van kinds af aan bewaarde Jans alles, omdat hij „het mooie“ zag in alledaagse dingen. Gestaan nam de omvang van de verzameling toe, doordat al het geld dat hij verdiende aan de uitbreiding van de verzameling werd besteed en doordat met de toenemende bekendheid ook het aantal schenkingen toenam.

Geïnteresseerden en wetenschappers begonnen te wijzen op de bijzondere elementen die de verzameling bevat. Dit leidde er toe dat de provincie Drenthe in 1999 opdracht gaf om onderzoek te doen naar de cultuurhistorische waarde van de collectie. De conclusie was dat de Collectie Brands als geheel cultuurhistorisch waardevol en van bovenregionaal belang is. Op basis van deze constatering hebben overheden, instellingen en vrijwilligers de handen ineen geslagen om de collectie veilig te stellen en toegankelijk te maken, waarna in 2011 het museum geopend werd.

Sinds 2015 is het museum ook een geregistreerd museum en worden er continu stappen ondernomen voor de professionele ontwikkeling van het museum. Dit is ook van belang voor de audit die in 2020 zal plaatsvinden, waarbij aan de hand van de museumnorm zal worden bepaald of het museum een "geregistreerd museum" mag blijven.

Collectieomvang

De collectie bevat naar schatting ca. 70.000 objecten waarvan slechts een deel geregistreerd en – in het geval van geschriften – gedigitaliseerd is. De collectie is op dit moment onderverdeeld in 14 thema's die tevens de deelcollecties aanduiden:

1. Drentse Geschiedenis	8. Letterkunde en taalwetenschap
2. Geschiedenis van Nederland	9. Oude handschriften en drukwerken
3. Tweede Wereldoorlog	10. Metrologie
4. Theologie en kerkgeschiedenis	11. Archeologie
5. Begrafnisrituelen	12. Munten en penningen
6. Recht en wet	13. Historische voorwerpen
7. Almanakken	14. Industrieel erfgoed

Het is niet precies bekend hoeveel stukken zich in iedere deelcollectie bevinden, ook omdat sommige stukken wellicht onder meerdere thema's kunnen vallen. In de toekomst moeten de thema's wellicht worden heroverwogen.

Cultuurhistorische waarde

In 1999 is er door de provincie Drenthe een uitgebreid onderzoek aangevraagd naar de cultuurhistorische waarde van de collectie. In het uiteindelijke rapport werd vastgesteld dat de cultuurhistorische waarde van de collectie hoger was dan verwacht, en dat er zeker objecten aanwezig zijn van bovenregionaal belang.

Het uitgebreider vaststellen van de cultuurhistorische waarde kan volgens verschillende methoden. In Nederland zijn er hiervoor in het kader van het Deltaplan voor Cultuurbehoud criteria ontwikkeld. De cultuurhistorische waarde van een stuk wordt hierin uitgedrukt in de letters A, B, C of D, die verwijzen naar vier categorieën.

Bij categorie A gaat het om objecten van hoog Nederlands of internationaal belang, die onvervangbaar en onmisbaar zijn. Uit de collectie vallen

bijvoorbeeld de 7e-eeuwse munt van Koning Dagobert van Marseille en het leenmannenregister van de bisschop van Utrecht uit de 14e eeuw hieronder. Enkele bijzondere stukken m.b.t. de Tweede Wereldoorlog vallen hier ook onder. Voor zover bekend is dit echter het kleinste deel van de collectie.

Tot categorie B behoren objecten die een hoge attractie- of presentatiewaarde hebben, maar niet van groot cultuurhistorisch belang zijn. Hieronder valt, in vergelijking met categorie A, een groter deel van de collectie. Jans verzamelde immers veel bijzondere objecten die als "rariteiten" beschouwd kunnen worden en die dus een hoge attractiewaarde hebben en veel interesse kunnen wekken. De uiteindelijke waardering van de objecten is echter erg subjectief.

Categorie C bestaat uit objecten die binnen het verzamelgebied van het museum horen, maar niet van (grote) cultuurhistorische waarde zijn en categorie D beslaat objecten die eventueel voor afstoting in aanmerking komen omdat ze buiten het collectieprofiel van het museum vallen. Verreweg de meeste objecten in de collectie vallen onder deze twee categorieën. De vraag of stukken wel of niet tot het verzamelgebied horen wordt echter bemoeilijkt door het feit dat Jans niet altijd gericht verzamelde. Er zijn enkele duidelijke verzamelgebieden te onderscheiden, maar daarnaast is de collectie erg breed. Daarom moeten de deelcollecties de komende jaren wellicht heroverwogen worden om tot een duidelijke conclusie te komen wat betreft het verzamelgebied van het museum: de stukken die dan uiteindelijk bestempeld worden tot categorie D kunnen dan voor afstoting in aanmerking komen. Een groot deel van de stukken in het depot, die in een periode van 7 jaar bijna nooit tentoongesteld zijn, zal hier waarschijnlijk onder vallen.

Kerncollectie

De kerncollectie omvat onder andere alle objecten die op dit moment tentoongesteld worden, en alle boeken die zich in de bibliotheek bevinden. Deze stukken staan al jarenlang min of meer 'permanent' tentoongesteld, vooral de stukken in de bibliotheek en in het woonhuis. De kerncollectie bevat

ook alle geïdentificeerde pronkstukken, de meest waardevolle stukken uit de collectie.

Collectievorming

Verzamelen

De collectie ontstond als privéverzameling van Jans Brands, die gedurende ruim zestig jaar de collectie heeft gevormd. Tegenwoordig verzamelt het museum enkel nog passief, in de vorm van het aannemen van schenkingen.

Aannamebeleid

In het verleden heeft het museum meermaals schenkingen ontvangen. Vanwege de enorme omvang van de collectie hanteert het museum tegenwoordig echter een selectief aannamebeleid, waarbij het aangeboden moet voldoen aan een aantal selectiecriteria. Het volledige aannamebeleid is intern beschikbaar.

Afstotingsbeleid

Bij de overdracht van het eigenaarschap van de collectie van Jans naar de stichting die het museum beheert is vastgelegd dat er geen stukken uit de collectie afgestoten mogen worden zolang Jans Brands leeft. Echter komen er wel veel stukken voor afstoting in aanmerking, wat betekent dat dit geïnventariseerd en voorbereid kan worden. Zodra het museum in staat is om stukken af te stoten zullen hierop de handleidingen Leidraad voor het Afstoten van Museale Objecten (LAMO), Spectrum, en "Bulkafstoting in Musea" toegepast worden zodat afstoting volgens de museumnorm verloopt.

Behoud en beheer

Conservering

Ten behoeve van de conservering van de collectie is een groot deel

ondergebracht in een extern depot, aangezien er in het museum geen ruimte mee voor was. Het depot is echter niet geschikt als museumdepot, aangezien de klimaatomstandigheden niet ideaal zijn en niet gereguleerd kunnen worden. Een klein deel van de collectie momenteel nog in het woonhuis opgeslagen, waaronder veel geschriften en een aantal objecten. Sommige van deze objecten liggen er zonder enige bescherming, waardoor hun behoud niet gegarandeerd wordt. In het museum zelf is enige klimaatapparatuur aanwezig om de temperatuur en luchtvochtigheid te controleren, maar dit is niet het geval in alle ruimtes. Wel beschikt het museum over lichtsterktemeters, waardoor lichtgevoelige boeken en objecten beter beschermd kunnen worden. Over het algemeen kan het museum de conservering van objecten en boeken echter niet garanderen. Mede hierdoor ligt de focus voor conservering op de meest waardevolle objecten en wordt het behoud van alledaagse objecten met geringe cultuurhistorische waarde achtergesteld.

Veiligheidszorg

Het museum maakt gebruik van een digitaal alarmsysteem om de veiligheid van de collectie te waarborgen. Daarnaast zijn er in het museum meerdere camera's aanwezig en zitten er sloten op de meeste kasten en vitrines om objecten van waarde te beschermen. Dit is echter niet het geval voor alle objecten, bijvoorbeeld in het geval van boeken die geringe waarde hebben en vrij toegankelijk moeten zijn in de bibliotheek of in het geval van alledaagse voorwerpen met geringe of geen waarde.

Collectieregistratie en -documentatie

Registratie

Momenteel maakt het museum gebruik van registratiesysteem Mais-Flexis om de collectie te registreren en het via Archieven.nl digitaal te ontsluiten. Dit proces is echter stroef omdat maar weinig vrijwilligers genoeg kennis over de procedure bezitten. In de toekomst zal het museum in samenwerking met de

Gemeente Emmen overstappen naar het beheersysteem Atlantis.

Naar museumstandaarden worden ten minste de volgende gegevens over het object geregistreerd:

- objectnummer of volgnummer
- objectnaam
- aantal stukken of onderdelen beschreven in het betreffende record
- een korte fysieke beschrijving
- een verwijzing naar de verwervingsmethode, de datum en van wie het object verworven is (indien niet meer na te gaan, dient dit ook te worden vermeld)
- verwijzingen naar standplaatsinformatie
- verwijzingen naar beschikbare afbeeldingen

Ook worden er foto's van het object gemaakt om identificatie te vergemakkelijken.

Het volledige registratieplan is intern beschikbaar.

Standplaats

Het komt regelmatig voor dat mensen zomaar objecten verplaatsen. Dit is echter niet volgens de Museumnorm en kan er toe leiden dat objecten niet teruggevonden kunnen worden en 'verdwijnen'. Het is onzorgvuldig om als museum zo met de collectie om te gaan, waardoor er hiervoor een beleidsmatige oplossing moet worden ontwikkeld.

Documentatie

Naast de registratie in Mais-Flexis wordt er door vrijwilligers regelmatig onderzoek gedaan naar de collectie. De uitkomsten van dit onderzoek worden opgeslagen op de online server van het museum. Op deze server bevindt zich ook al het beeldmateriaal en alle rapporten die in het verleden over de collectie zijn geschreven.

Gebruik van de collectie en educatie

Alle boeken in de bibliotheek zijn beschikbaar voor onderzoek; de meer fragiele of zeldzame boeken mogen echter alleen geraadpleegd worden onder supervisie van een medewerker. Overige objecten of boeken die geregistreerd zijn en zich ofwel in het museum of in het depot bevinden kunnen na overleg eventueel beschikbaar worden gesteld. Onderzoekers zijn altijd vrij om contact op te nemen met het museum als ze geïnteresseerd zijn in bepaalde stukken uit de collectie en het museum zal hier zover mogelijk aan meewerken.

Sommige objecten uit de collectie worden ook gebruikt voor educatieve doeleinden, bijvoorbeeld als onderdeel van de leskoffers. Dit zijn alledaagse objecten van lage waarde die wel interessant zijn voor scholen en kinderen: deze objecten mogen dan ook vrij gehanteerd worden. Dit gaat ten koste van hun behoud, maar gezien de geringe waarde van je objecten is dit voor lief genomen omdat het de educatie ten goede komt. Voor dit soort gebruik wordt nog een beleid ontwikkeld.

Bruikleen

Het museum heeft een formulier voor bruikleenovereenkomsten opgesteld zodat het in bruikleen nemen en geven van objecten zorgvuldig verloopt. Alle bruiklenen moeten direct geregistreerd worden in Mais-Flexis, iets wat voorheen niet altijd voorkwam. Met de combinatie van zowel een getekende bruikleenovereenkomst als online registratie kan er geen onduidelijkheid plaatsvinden over de precieze inhoud van de bruikleen, welke objecten er uitgeleend/ontvangen zijn, en waar ze zich op een gegeven moment bevinden. Dit verkleint ook de kans op problemen zoals het kwijtraken van objecten.

Samenvatting en actiepunten

Het grootste knelpunt is de achterstand in de registratie van de collectie. Het hoofddoel van deze periode is dan ook om zo veel mogelijk objecten te registreren en de standplaats van objecten bij te houden. Om dit te verwezenlijken moeten zo veel mogelijk vrijwilligers kennis opdoen van Mais-

Flexis en op termijn van het nieuwe registratiesysteem. Ook op het gebied van behoud moeten stappen worden genomen. Alle objecten moeten in eerste instantie zorgvuldig worden opgeborgen, d.w.z. niet meer los in de opslagruimte, maar met de bijpassende soort bescherming afhankelijk van het materiaal. Afhankelijk van de waarde van het object zal de opslag gericht en met gespecialiseerd materieel zijn, omdat perfect behoud van alle objecten niet realistisch is gezien het budget en de afhankelijkheid van subsidies. Ook moet er overzicht worden gecreëerd in de interne opslagruimte zodat objecten makkelijker teruggevonden kunnen worden als hun standplaats eenmaal geregistreerd is.